

burgemeesters van Amsterdam en Rotterdam: Voûte en de NSB'er ir. F. E. Müller.¹ Daags daarna sprak Hirschfeld opnieuw met von der Wense en nu ook met Louwes, vervolgens in een breder beraad met Woltersom, met de Haagse burgemeester: de NSB'er prof. dr. H. Westra, en met ir. F. Q. den Hollander, voorzitter van de onder de Raad voor het Bedrijfsleven ressorterende Hoofdgroep Industrie. 'Uit industriële kring blijkt reeds', noteerde Hirschfeld, 'het wantrouwen om mede te werken, omdat men vreest dat aardappelrooiers voor weermachtswerken zullen worden gelokt of misbruikt. Van Duitse zijde legt men de verklaring af dat de aardappelrooiers ongemoeid gelaten zullen worden.'² Ja, maar wat was zulk een verklaring waard? Bij enkele leiders van grote Haagse ondernemingen met wie Hirschfeld op de 17de sprak, bleek van 'veel wantrouwen.'³

Diezelfde avond lieten Voûte en Müller in de plaatselijke bladen een oproep opnemen die in menig opzicht aanlokkelijk klonk: wie als aardappelrooier vertrok, zou door de Nederlandse Heidemaatschappij onderdak gebracht worden; zijn voeding zou boneloos zijn (het gezin zou de bonnen van de betrokkene dus voor eigen gebruik kunnen behouden); hij behield zijn salaris of wachtgeld, zou apart loon ontvangen en zou per hectare aardappelen die hij oogstte, niet minder dan 250 kilo voor eigen gebruik krijgen; de tewerkstelling zou niet langer dan vier weken duren en het *Reichskommissariat* had toegezegd dat diegenen die zich zouden aanmelden, slechts voor het rooien zouden worden ingezet. In de Amsterdamse bladen volgde op die oproep een betuiging van instemming, ondertekend door de industriëlen ir. M. H. Damme Sr. (directeur van het metaalbedrijf Werkspoor), D. Goedkoop Dzn (directeur van de Nederlandse Scheepbouw Maatschappij) en mr. D. U. Stikker (directeur van Heinekens Bierbrouwerij), in de Rotterdamse bladen ontbraken dergelijke adhesiebetuigingen (voorzitter en secretaris van de Rotterdamse Kamer van Koophandel: mr. K. P. van der Mandele en mr. W. F. Lichtenauer, hadden alle medewerking geweigerd), in de Haagse pers werd louter van de Amsterdamse actie melding gemaakt.

Eén dag later, 18 oktober, kwamen de vier nog in bezet gebied

¹ Twee weken tevoren, op de avond van 30 september, had Hirschfeld die was teruggekeerd van een bespreking met Fiebig te Beilen (die bespreking komt nog aan de orde), telefonisch Voûte verwittigd, 'de indruk te hebben', noteerde deze laatste, 'en het was hem onder bedekte termen door de heer Fiebig meegedeeld, dat de Duitsers ons Nederlanders bewesten de IJssel lieten verrekken.' (E. J. Voûte: 'Aantekening', z.d. (vermoedelijk 1 okt. 1944) (CNO, 177 b)). ² H. M. Hirschfeld: 'Dagboek', 16 okt. 1944. ³ A.v., 17 okt. 1944.